

PŘÍSPĚVKY ZE ZAHRANIČÍ

Právo na prospech zo sociálnych služieb v legislatíve

Slovenskej republiky

(aktuálne vybrané problémy)

Milena Barinková, Vladimíra Žofčinová*

1. Úvod do problematiky

Zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách vytvoril vhodný právny priestor pre individuálny a komplexný prístup riešenia sociálnej situácie v prípadoch, že je poskytnutie sociálnej služby vhodné a potrebné. Pri posudzovaní osoby, ktorej sa má služba poskytnúť, sa berú do úvahy predovšetkým jej možnosti a schopnosti zlepšenia si sociálnej situácie najmä príjmami z práce, ale aj väzby na rodinných príslušníkov schopných pozitívne ovplyvniť a pomôcť riešiť nepriaznivú situáciu. Tento prístup je založený na princípe **solidarity**, ale aj **participácie**. Ide o solidaritu ako o „spoločnú, kolektívnu“ ochranu pred rizikami, takú solidaritu, ktorá nespočíva iba v pasívnom čakaní na to, že štát

alebo iný subjekt vyrieši k spokojnosti krízovú situáciu jednotlivca. Je to solidarita s prívlastkom „aktívna“.¹

Predchádzajúci právny stav podľa zákona č. 195/1998 Z.z. o sociálnej pomoci v znení neskorších predpisov nezabezpečoval komplexný prístup k sociálnym službám a ich variabilitu.² Absentovali služby nízko-rahového charakteru na zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb, rovnako tak systém komunitného plánovania, neboli záväzne stanovené štandardy sociálnych služieb,

---

* Doc. JUDr. Milena Barinková, CSc., Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, SR,
JUDr. Vladimíra Žofčinová, PhD., Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Fakulta verejnej správy, SR

¹ MACKOVÁ, Z.: *Princíp solidarity v práve sociálneho zabezpečenia Slovenskej republiky*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 2001. s. 36. ISBN 80-7160-141-1

² Pre porovnanie zákona o sociálnej pomoci so zákonom o sociálnych službách pozri bližšie príspevok autorov: DEMEK, P. – JANIČOVÁ, E.: Súkromnoprávne aspekty v novej koncepcii poskytovania sociálnych služieb. In: *Pluralizmus moci a práva*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislavská vysoká škola práva, Bratislava, 2009, s. 172–187.

ako aj vzdelávací proces zamestnancov sociálnych služieb.

Cieľom zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách (ďalej aj zákon o sociálnych službách) je podporovať sociálne začlenenie fyzických osôb a uspokojovať sociálne potreby ľudí v nepriaznivej sociálnej situácii. Jeho realizácia však odhalila i sporné situácie, ktoré sa stali predmetom diskusie a úvah naznačujúcich potrebu normatívnych zmien. Za negatívny prvok právnej konštrukcie poskytovania sociálnych služieb možno označiť nerovné postavenie verejných a neverejných poskytovateľov. Filozofia zákona je postavená okrem iného na potrebe zabezpečovania individuálnych potrieb klienta – „služba šitá na mieru“, čomu zodpovedá oprávnenie prijímateľa vybrať si sociálnu službu, jej formu a jej poskytovateľa za podmienok ustanovených zákonom. Avšak právnické a fyzické osoby pôsobiace ako neverejní poskytovatelia sociálnych služieb zákon nestavia do rovnakej východiskovej pozície s verejnými – zriadenými obcou/vyšším územným celkom (ďalej VÚC).

Z dôvodu závažnosti uvedomenia si merita veci (jadra predmetu niekoľkomesačných diskusií o poskytovateľoch sociálnych služieb) upriamujeme pozornosť čitateľa na znenie ustanovenia § 8 zákona o sociálnych službách. Podľa neho obec (podľa ods. 2) a obdobne vyšší územný celok (podľa ods. 3) v rozsahu svojej pôsobnosti fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na sociálnu službu

- a) poskytne sociálnu službu,
- b) zabezpečí jej poskytovanie prostredníctvom právnickej osoby, ktorú zriadila alebo založila na tento účel,
- c) zabezpečí poskytovanie sociálnej služby u iného verejného poskytovateľa sociálnej služby, ak nemôže poskytnúť sociálnu službu ani zabezpečiť jej poskytnutie prostredníctvom právnickej osoby, ktorú zriadila alebo založila na tento účel, a ak s týmto fyzická osoba, ktorá žiada o uzatvorenie zmluvy o poskytovaní sociálnej služby, súhlasí, **alebo**
- d) **zabezpečí poskytnutie sociálnej služby u neverejného poskytovateľa** na základe dohody obce s fyzickou osobou – žiadateľom o službu, **ak obec nemôže poskytnúť alebo zabezpečiť poskytnutie služby podľa písmen a) až c).**

Možno konštatovať, že zakotvenie „prednostného práva“ verejného poskytovateľa fungovať „na trhu sociálnych služieb“ znemožňuje v plnej miere rozvinúť uplatňovanie zákonom priznaného práva klienta na voľbu subjektu, ktorý mu má službu poskytnúť. Preferencia obecného zariadenia alebo zariadenia v pôsobnosti obce/VÚC (pokiaľ ide o ústavy sociálnych služieb) v praxi môže mať za následok, že klient nedosiahne prospech zo sociálnych služieb v dostatočnej

kvalite v zmysle obsahu článku 14 Európskej sociálnej charty – revidovanej.³ Diferencovaný východiskový prístup subjektov – poskytovateľov nás vracia o niekoľko desaťročí späť, keď dominantným subjektom sociálnej starostlivosti o jednotlivcov (ako subsystému sociálneho zabezpečenia) podľa zákona č. 100/1988 Zb. z. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov bol štát.

2. Rovnosť, sociálna spravodlivosť a solidarita v sociálnych službách

Obrazom toho, či je štát skutočne právny a sociálny, je život tých najzraniteľnejších. Iba tam, kde žijú na skutočnej, nie iba proklamovanej dôstojnej životnej úrovni, existuje a reálne funguje aj demokratický štát.⁴ V tejto súvislosti sú preto aktuálne otázky o uplatňovaní **princípu sociálnej spravodlivosti** a o miere jeho uplatňovania v oblasti sociálnych služieb. *Atribútom sociálnej spravodlivosti je rovnosť príležitostí pre všetkých.*

Rovnosť pri poskytovaní sociálnych služieb je evolučná, je kumulatívna, vyplýva zo súvislostí, a je naliehavá. Rovnosť znamená prinajmenšom ochranu pred nepriaznivou diskrimináciou. To, čo diskrimináciu spôsobuje, sa však mení s časom, so získanými informáciami, so skúsenosťami a s preniknutím do podstaty veci. To, čo sme ako spoločnosť tolerovali pred sto alebo aj pred dvadsiatimi rokmi, už dnes tolerovať nemusíme. Rovnosť je teda procesom neustáleho a flexibilného skúmania, procesom ostrážiteho sebaopozorovania a procesom samej otvorenosti mysle. Ak aj v tomto procese nemáme vždy istotu, čo „rovnosť“ znamená, väčšina z nás má jasnú predstavu o tom, čo je „spravodlivé“. To, čo považujeme za spravodlivé je častokrát úzko späté so subjektívnym vnímaním spoločenskej, existenčnej, prípadne ekonomickej situácie konkrétneho pozorovateľa.

³ V tejto súvislosti nemožno opomenúť (aj keď ide o pripomenku súvisiacu s analyzovanou témou skôr okrajovo), že determinantom kvality poskytovaných sociálnych služieb zo strany obce, resp. VÚC, je i úroveň schopnosti jednotky územnej samosprávy nakladať so svojím majetkom v prospech adresátov sociálnych služieb pri rešpektovaní požiadaviek účelnosti, efektivity i hospodárnosti. Poznatky teórie i praxe naznačujú, že úroveň samostatnosti pri rozhodovaní s majetkom územnej samosprávy je na Slovensku vo všeobecnosti problematická a ani vývojové trendy nedávajú záruky zlepšenia. K tomu pozri: VERNARSKÝ, M. – RUČINSKÁ, S.: Nakladanie s majetkom ako samostatná pôsobnosť obcí v judikatúre slovenských súdov. In: Správne právo, roč. XLIII, č. 7/2010, s. 410–425.

⁴ MACKOVÁ, Z.: Princíp solidarity v práve sociálneho zabezpečenia. Studia Iuridica Bratislavensia Nr. 21, Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, Bratislava, 2001, s. 11.

Sociálna spravodlivosť sa neuplatňuje odtrhnutu od ďalších princípov a väčší či menší dôraz niektorého z nich je závislý od danej sociálnej situácie.⁵ Sociálna spravodlivosť ako konštrukčný prvok právnej úpravy sociálnych služieb je ovplyvňovaná ďalším princípom, na ktorom sú viac alebo menej postavené všetky subsystemy sociálneho zabezpečenia, a je ním sociálna *solidarita*. Ak vychádzame z premisy, že kolektívna zodpovednosť a spolupatričnosť (solidarita) smeruje k naplneniu myšlienky sociálnej spravodlivosti, dospejeme k poznaniu, že zákonná úprava postavenia poskytovateľov sociálnych služieb zvyšuje solidaritu nad sociálnu spravodlivosť. Vo vyššej miere uplatňuje princíp solidarity v podobe zákonného vyjadrenia snahy o „plošné“ riešenie zabezpečenia sociálnych služieb všetkým oprávneným žiadateľom. Otázkou je, či nastolená miera solidarity prevažujúca miskú váh je v súlade s požiadavkou sociálnej spravodlivosti. Sociálna spravodlivosť by nemala byť potlačovaná vo vzťahu k jednotlivcom, ktorých zákonné práva môžu byť solidaritou ako „dobrom pre všetkých“ obmedzené.

Riešenie sociálnych situácií a zabezpečovanie práv fyzických osôb v sociálnom zabezpečení, a teda i v rovine sociálnej pomoci si vyžaduje veľkú citlivosť pri „vážení“ a správnom „dávkovaní“ jednotlivých princípov a nastavenie optimálnej miery medzi nimi. Považujeme za žiaduce a oprávnené, aby sa pri riešení sociálnych služieb uplatňovala sociálna solidarita spolu so sociálnou spravodlivosťou.

Realizácia práva na sociálnu pomoc je závislá jednak od ústavných alebo zákonných právnych garancií, od vyššie zmieneného vzťahu medzi základnými slobodami a sociálnymi právami v danom štáte, od politického smerovania, ekonomických podmienok, ako aj od preferencie a nastavenia vzťahu medzi jednotlivými princípmi sociálnej politiky (v užšom slova zmysle sociálneho zabezpečenia). Tak sociálne a zdravotné poistenie, sociálna podpora, ako aj sociálna pomoc ako subsystemy sociálneho zabezpečenia sú postavené na filozofických východiskách, na ideách a mravných hodnotách, ktoré ako všeobecné pravidlá vytvárajú základ platného práva, a o ktorých hovoríme ako o právnych princípoch. Sú to predovšetkým princípy solidarity, subsidiarity, sociálnej spravodlivosti a účasti jednotlivcov na riešení svojej sociálnej situácie. Ich dodržiavaním smeruje sociálna politika k ovplyvňovaniu sociálnej reality, sociálneho systému smerom k ľudsky dôstojnému životu.

Predstavy klientov o realizácii sociálnych služieb narážajú na právom zakotvené rozdiely v právnom statuse dvoch skupín poskytovateľov, na ich faktickú nerovnosť. Predstavitelia miest a obcí zrovnoprávnenie poskytovateľov vnímajú skepticky, pretože pre mestá a obce by de facto znamenalo čiastočnú alebo úplnú ne-

vykonateľnosť v niektorých prípadoch Vzťah medzi originálnymi pôsobnosťami a možnosťami miest a obcí musí byť vyvážený. Podotýkajú, že obce a samosprávne kraje sú zo zákona povinné sociálne služby poskytovať alebo zabezpečovať, ale neverejným poskytovateľom je daná iba právna možnosť tak učiniť.

Právne zakotvená možnosť poskytovať sociálne služby však v zákone nebola podporená reálnymi právnymi zárukami vedúcimi k tomu, aby sa z možnosti stala skutočnosť. Existencia predpokladov právneho vzťahu poskytnutia sociálnej služby negarantuje obom kategóriám poskytovateľov rovnaké práva a povinnosti pri realizácii tejto činnosti. Bol popretý princíp rovnosti tým, že zákon samospráve uložil povinnosť zabezpečiť a poskytnúť službu prednostne v jej zariadeniach na úkor zariadenia neverejného poskytovateľa. Neverejný poskytovateľ v zmysle zákona mohol realizovať činnosť, pre ktorú bol zriadený, iba ak verejný poskytovateľ vyčerpal svoje kapacity, a službu poskytnúť nemohol. Znamená to zároveň, že budúcemu klientovi – žiadateľovi o sociálnu službu zákon poprel právo výberu jej poskytovateľa. Konzervoval ho do polohy, kedy o poskytovateľovi služby nerozhodne on sám, ale v záseade sa musí podriadiť úradnému rozhodnutiu.

Úvahy o tom, či právny rámec poskytovania sociálnych služieb na Slovensku je podľa zákona o sociálnych službách diskriminačný sa rôznia v závislosti od uhla pohľadu konkrétnych hodnotiteľov. Subjektívne hodnotenie zákonných podmienok a predpokladov poskytovania sociálnych služieb zo strany niektorých klientov je spojené s negatívnymi pocitmi, s nerovnosťou vedúcou k destabilizácii pri očakávaní konkrétnej služby. Vychádzajúc z ustanovenia § 2 antidiskriminačného zákona⁶ pojem „zásada rovnakého zaobchádzania“ presne nevystihuje preklad pojmu „principle of equal treatment“ obsiahnutý v príslušných smerniciach Európskej únie. Pojem „equal“ totiž nie je označením iba pre „rovnakosť“, ktorá by vyžadovala „rovnaké“ zaobchádzanie, ale je aj označením pre širšie ponímanú „rovnosť“, ktorá s cieľom dosiahnutia reálnej, resp. materiálnej rovnosti okrem formálne „rovnakého“ zaobchádzania vyžaduje aj špecifické prístupy a kroky.

Pojem diskriminácia patrí k tým, ktoré používame pomerne často. V našej slovnej zásobe nie je ničím novým. Problém je však s jeho konotáciami. Tie vyplývajú jednak z toho, čo si ľudia pod diskrimináciou predstavujú, a tiež z toho, ako vnímajú skutočnosti s ňou súvisiace. Chápanie pojmu diskriminácia verejnosťou je rôznorodé, nemá pevné kontúry a závisí od kontextu, v akom sa diskriminácia deje. Sú situácie, keď ľudia považujú diskriminačné konanie za ospravedlniteľné. Verejnosť má častokrát tendenciu akceptovať diskrimi-

⁵ MACKOVÁ, Z.: práca cit. v pozn. č. 4, s. 44.

⁶ Zákon č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

náciu a brať ju ako „normálnu“. Zástupcovia nešťatných poskytovateľov sociálnych služieb v týchto súvislostiach upozorňujú tiež na terminologickú nezrovnalosť: použitie zákonného pojmu neverejný (a nie súkromný) ako protipól verejného.⁷

V súvislosti s poskytovaním sociálnych služieb vnímame porušovanie princípu rovnosti príležitostí. Neuplatňovanie tohto princípu smeruje nielen voči neverejným poskytovateľom sociálnych služieb, ale aj voči veľmi rôznorodej vzorke potenciálnych klientov, vrátane tých najohrozenejších – voči osamelým tehotným ženám, matkám s deťmi, týraným ženám a deťom ako obetiam domáceho násillia. Pri ochrane ich zdravia, životov a oprávnených práv a záujmov by požiadavka trvalého bydliska nemala byť súčasťou podmienok financovania sociálnej služby im poskytnutej. Hoci azylové domy pre týrané a tehotné ženy majú zaručovať anonymitu, bezpečnosť a bezplatnosť, na Slovensku sa ženy v núdzi musia hlásiť u úradníkov, ktorí im vyberú azylové zariadenie.

Zákonodarca definovaním základných štandardov sociálnych služieb⁸ a ustanovením registra ich poskytovateľov vytvoril síce rovnakú štartovaciu čiaru, ale aktivizácia prijímateľa služby je výrazne korigovaná, bez možnosti prejaviť svoju predstavu o zariadení a mieste, kde sa mu služba má poskytnúť. Ukazuje sa, že pri praktickej realizácii zákona nedochádza v niektorých prípadoch k „riešeniu na mieru“, k sociálnemu začleneniu klienta do jemu blízkej komunity či prostredia. Umiestnením užívateľa do zariadenia sociálnych služieb v inom okrese/kraji sa, naopak, oslabujú sociálne väzby na rodinných príslušníkov či iné mu blízke osoby. Absentuje teda geografická dostupnosť služieb. Navyše, do úvahy sa neberú jeho materiálne možnosti a ekonomické zázemie, ktoré by mu inak umožnilo uchádzať sa a dostať službu na vyššej kvalitatívnej úrovni.

⁷ Pozri bližšie: www.pramen.info.sk.

⁸ Bližšie tiež: DOLOBÁČ, M.: Legislatívne východiská poskytovania sociálnych služieb. In: Dni sociálnej práce a INTERRA 8. Sociálna sféra Slovenskej republiky a sociálna práca (Európa, právo a prax) a rómske osobnosti I. časť. Zborník príspevkov z konferencie s medzinárodnou účasťou, Nitra 11. –12. novembra 2009, Nitra. Univerzita Konštantína Filozofa, 2010. –ISBN 9788080946500 – s. 222–227. Podobne – dosiahnutú úroveň systémov sociálneho zabezpečenia, vrátane sociálnych služieb v Českej republike zmapoval ŠTEFKO, M.: Country Report on the Czech Republic. In: Security: a General Principle of Social Security Law in Europe / ed. by Ulrich Becker ... [et al.] (2010), Groningen, Europa Law Publishing, ISBN 978-90-8952-063-0, s. 67–95.

3. *Nález Ústavného súdu SR vo veci nesúladu ustanovení zákona o sociálnych službách s Ústavou Slovenskej republiky*

Skupina 45 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej aj NRSR) podala ešte v roku 2008 návrh na Ústavný súd Slovenskej republiky na začatie konania o súlade ustanovenia čl. I § 8 ods. 2 písm. d) s Ústavou SR. Namietala preferenciu poskytovania sociálnych služieb v zariadeniach samosprávy a znevýhodnenie súkromných (neverejných) poskytovateľov. Zakotvenie prednostného zabezpečenia sociálnych služieb obcami a vyššími územnými celkami ich vlastnými zariadeniami v zákone o sociálnych službách označil Ústavný súd SR ako nesúladne s Ústavou.⁹ V rozhodnutí Ústavný súd poukázal na neprimeranosť zákonného obmedzenia prístupu neverejných poskytovateľov k hlavnému predmetu ich hospodárskej činnosti – poskytovaniu sociálnych služieb, ktoré je neopodstatnené. Súd konštatoval, že neprimerané zákonné obmedzenie svojimi dôsledkami zasahuje do podstaty ich práva na podnikanie či uskutočňovanie inej zárobkovej činnosti, zaručeného Ústavou SR, a že toto obmedzenie práva nemožno ospravedlniť žiadnym legitímnym cieľom.

Podľa nálezu Ústavného súdu SR zákon o sociálnych službách v časti čl. I § 8 ods. 2 písm. d) a čl. I § 8 ods. 3 písm. d) diskriminuje subjekty (fyzické alebo právnické osoby), ktoré založili subjekty poskytujúce sociálnu službu, a to z hľadiska ich právnej povahy. Diskriminácia je postavená na dôvode „*iného postavenia subjektov*“, ktoré umožnilo rozdielne zaobchádzanie s neverejnými poskytovateľmi v porovnaní s verejnými. S odkazom na článok 12 ods. 2 Ústavy SR ide o neprípustný diskriminačný dôvod.

Európska sociálna charta (ďalej ESCH alebo tiež Charta) a Európska sociálna charta – revidovaná sú pre Slovenskú republiku po ich ratifikácii platné a záväzné. Národná rada SR uznesením rozhodla, že ESCH – revidovaná je medzinárodnou zmluvou podľa článku 7 ods. 5 Ústavy SR majúca prednosť pred zákonmi. Slovenská republika sa v zmysle článku 14 ods. 2 ESCH, ako aj identického článku ESCH – revidovanej zaviazala podporovať účasť fyzických a dobrovoľných či iných právnických osôb pri zriaďovaní alebo udržiavaní sociálnych služieb.¹⁰ Poslanecký návrh na vyslovenie nesúladu niektorých ustanovení zákona o sociálnych službách s Ústavou SR podaný na Ústavný súd SR zahŕňal

⁹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 18. mája 2010 uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 332/2010.

¹⁰ Bližšie aj KRUNKOVÁ, A.: Aproximácia právneho poriadku Slovenskej republiky so systémom práva Európskej únie (vybrané problémy). In: zborník s vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou Občan a verejná správa, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Fakulta verejnej správy, Košice, 2009, s. 114.

i návrh na vyslovenie nesúlady s článkom 14. ods. 2 Charty. V tejto požiadavke návrhu nebolo vyhovené s poukazom na potrebu komplexného posúdenia záväzku krajiny vyjadreného v Charte s prepojením na bod 1 článku I revidovanej Charty. Ústavný súd konštatoval, že zákon o sociálnych službách napriek diskriminácii neverejných poskytovateľov služieb, avšak v kontexte s ďalšími právnymi predpismi celkovo prispieva k plneniu záväzkov, ktoré Slovenská republika na seba prevzala ratifikáciou revidovanej Európskej sociálnej charty.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR reagovalo na nález Ústavného súdu Slovenskej republiky. Predmetom diskusií bolo to, či sa zosúladi znenie zákona s nálezom Ústavného súdu SR, alebo sa rezort práce pustí do komplexnejšieho – ale potrebnejšieho riešenia, zahŕňujúceho i finančné krytie sociálnych služieb. Financovanie sociálnych služieb predstavuje samostatnú „kapitolu“ zákona o sociálnych službách. Zákon o sociálnych službách v znení účinnom od 1. januára 2009 neuložil samospráve zákonnú povinnosť poskytnúť príspevok na klienta neverejného poskytovateľa, a vonkoncom neuložil povinnosť poskytnúť príspevok vo výške, v akej samospráva prispieva na klientov svojich vlastných zariadení. Zákon č. 551/2010 Z.z., ktorým sa mení z. č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách, ktorý mal napraviť protiústavné znenie príslušných ustanovení, nepočíta so zmenami pri financovaní neverejných poskytovateľov. Zameriava sa iba na precizovanie postupu poskytnutia či zabezpečenia sociálnej služby bez prvku diskriminácie poskytovateľov. Obec rovnako ako pred schválením novely bude posudzovať potreby jej obyvateľov a financovať poskytovanie služieb. Novela však ustanovuje dve výnimky:

1. Ak obec zabezpečí miesto v zariadení pre seniorov, ktoré zriadil vyšší územný celok, nemusí za svojho obyvateľa platiť žiadne príspevky.
2. Ak ho umiestni do zariadenia, ktoré iná obec prevzala od štátu a dostáva naň štátnu dotáciu, takisto nemusí platiť nič.

Za svojho obyvateľa zaplatí obec vtedy, ak bude umiestnený u neverejného poskytovateľa alebo v zariadení iného VUC.

4. *Naliehavé otázky financovania sociálnych služieb*

Optimálny stav v poskytovaní sociálnych služieb a vytvorenie reálnych podmienok pre rovnaký prístup verejných a neverejných poskytovateľov k verejným zdrojom bude možné dosiahnuť iba v prípade, že budú

na to vytvorené nielen legislatívne podmienky, ale aj finančné zdroje. Práve z tohto dôvodu prebiehajú rokovania Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR s Ministerstvom financií SR o alternatívach financovania sociálnych služieb, o potrebe navýšenia zdrojov, ktoré by sa mali premietnuť aj do tzv. veľkej novely zákona o sociálnych službách, ktorej účinnosť sa predpokladá od 1. januára 2012.

Pre súčasné obdobie realizácie zákona o sociálnych službách je príznačná rôznorodosť záujmov a názorov na financovanie sociálnych služieb. Prostriedky sú rozdelené nerovnomerne, a sú nedostatočné na pokrytie potrieb. Na jedného klienta prispieva samospráva dvojnásobne až trojnásobne viac vo vlastných zariadeniach, než prispieva klientom v neverejných zariadeniach.

Najnovšie úpravy zákona o sociálnych službách vnesené do života zákonom č. 551/2010 Z.z. vysielajú signál, že existuje vôľa riešiť nahromadené problémy, aj keď novela nenapráva všetky evidentné nedostatky. V rámci systémov sociálnej ochrany, súčasťou ktorej sú aj sociálne služby, existujú, samozrejme, prirodzené rozdiely medzi adresátmi dávok či prijímateľmi sociálnych služieb založené na rôznorodosti sociálnych, zdravotných, majetkových podmienok prijímajúcich subjektov v najširšom slova zmysle. Základné systémy sociálneho zabezpečenia, smerujúce k zaisteniu minimálnych štandardov sociálnej ochrany nie sú spravídla voči subjektom – poberateľom plnenia z príslušného právneho vzťahu veľkoryso nastavené. Priestor pre tento účel sa ponúka najčastejšie v nadstavbových systémoch (pilieroch), a to finančnou spoluúčasťou (poistencov, zamestnávateľov). I v oblasti sociálnych služieb je žiaduce kumulovať finančné prostriedky vyšších územných celkov, obcí, neverejných poskytovateľov, ale aj klientov, prípadne ďalších darcov, a popri tom neustále zdokonaľovať legislatívne podmienky podpory sociálnych služieb zo strany spoločnosti. Viaczdrojovosť financovania služieb, súčasťou ktorej by mala byť i participácia neverejných poskytovateľov na plnení úloh sociálnej ochrany v spoločnosti si na druhej strane vyžaduje i primerané zákonné možnosti uplatňovania rovnosti príležitostí nielen žiadateľov o sociálne služby, ale aj ich poskytovateľov. Navyiac, k vyššiemu štandardu služby, k jej vyššej kvalite by mohla prispieť spoluúčasť samotných klientov. To všetko za podmienky prísneho dodržiavania a preverovania zákonných požiadaviek kvality sociálnych služieb. Plne možno súhlasiť s názorom I. Tomeša, ktorý konštatuje, že participácia užívateľa služby na jej nákladoch je užitočná a prispieva k finančnému a sociálnemu zefektívneniu služby samotnej. Pokiaľ je služba financovaná z verejných zdrojov, je korektné a mravné, aby užívateľ sociálnej služby, pokiaľ je súčasne i prijímateľom peňažitých dávok z verejných zdrojov tieto dávky neužíval.

Peňažné dávky sa musia stať príjmom poskytovateľa služby.“¹¹

Záver

V Slovenskej republike má občan právo na slobodnú voľbu lekára, vyberá si zdravotnícke zariadenie za účelom pôrodu či operácie, realizuje právo výberu zdravotnej poisťovne, má právo si zvoliť „viac vrstiev“ dôchodkového zabezpečenia (trojpilierovosť dôchodkového zabezpečenia). Je preto logické, že by v právnom a sociálnom štáte mala existovať aj slobodná voľba nástroja, ktorým bude sociálna pomoc v konkrétnom prípade pre konkrétneho občana poskytnutá, ako aj poskytovateľa sociálnej služby, ktorého si slobodne zvolí. Ak sme vyššie spomenuli, že fyzická osoba má právo na solidaritu, potom sociálna pomoc musí byť dostupná jednak z hľadiska geografického, v dostupnej kvalite a dostupná i finančne. Na strane druhej, neverejným poskytovateľom sociálnych služieb sa musia vytvoriť zákonné podmienky, ktoré títo oprávnené požadujú na realizáciu svojich práv garantovaných Ústa-

vou Slovenskej republiky, aby sa rovnocenne mohli uchádzať o svojich klientov. Je nesporné, že sociálne problémy v každom štáte sa v historickom kontexte vždy vyskytovali, a naďalej vyskytovať budú. Úlohou štátnej sociálnej politiky a legislatívnych možností je vytvoriť pre ľudí sociálne „spravodlivé a bezpečné“ prostredie pre uplatňovanie ústavou garantovaných základných ľudských práv.¹²

Summary

The legal form of Slovak republic in field of offering of social services is passing through the transformation process as well as in the other countries. The purpose of our contribution is to advert to the actual legal condition in offering social services in Slovak republic and advert to the shortcomings and problems of that examined field, as well. Objective contribution is inspiring for perception of offering of social services in term of non-discrimination and in term of abidance and observance of parity principles and social fairness and solidarity, as well.

¹¹ TOMEŠ, I.: Úloha sociálních služeb v evropských systémech sociální ochrany. In: Dni sociální práce a InteRRa 8. Zborník z konferencie s medzinárodnou účasťou. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Nitra, 2010. ISBN 978-80-8094-650-0, s. 30–42.

¹² Touto problematikou sa zaoberá vo svojej monografii aj kolektív autorov: PALÚŠ, I. – JESENKO, M. – KRUNKOVÁ, A.: Obec ako základ územnej samosprávy. Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Fakulta verejnej správy, Košice, 2010.